

SOSYO-KÜLTÜREL HAYAT ve EĞİTİM AÇISINDAN BUGÜNKÜ TUNUS¹

Mehmet Zeki AYDIN²

Bu yazıda Türk ve Tunus Hükümetleri arasındaki kültürel iş birliği çerçevesinde 1994-95 öğretim yılında 10 ay kaldığım Tunus’la ilgili gözlemlerimi sadece konuyla ilgilenenler için değil genel olarak herkese yararlı olacak şekilde anlatmak istiyorum. Orada gördüğüm hususları Tunus’a ve Tunuslulara karşı görevlerimiz açısından olduğu gibi alabileceğimiz dersler yönünden de açıklamaya çalışacağım. Niçin böyle söylediğimi yazının sonunda anlaşılabilceğini ümit ediyorum.

TÜRK ve TÜRKİYE SEVGİSİ

Tunus’la ilgili daha önce yayınlanmış birçok yazı ve kitaplarda da ifade edildiği gibi, Tunusluların çoğunluğu tarafından Türkler ve Türkiye’ye karşı gösterilen samimi sevgi çok açık bir şekilde göze çarpmaktadır. Bu sevgi yaşlı insanlarda ise aşırı diyebileceğimiz boyutlara ulaşır.

Bunun yaşlı insanların bizzat Fransız idaresi altında yaşamaları ve Osmanlı idaresini baba ve dedelerinden duymalarından kaynaklandığını düşünüyorum Bu söylediklerim sıradan bir Tunuslu için böyledir Bunların yanında Türk asıllı olduğunu övünerek söyleyenlerde çoktur. Bunların bir kısmının soyadları “Türki” (Türk) din Türk asıllı olduğunu söyleyen bu kişilerin çok azı Türkçe bilmekte ve yine çok azı Türk akrabaları ile irtibatlarını devam ettirmektedirler. Büyük çoğunluğunun ya babası, ya annesi, ya da dede ve ninelerinin Türk olduğunu bilmekten başka bir bilgileri bulunmamaktadır.

Tunus’ta Türk olmanın avantajını bizzat yaşayarak gördüğümüz gibi Tunusluların ifadelerinde de duyarsınız. Size Tunus bayrağının Türk bayrağına benzediğini ve Tunus eski Cumhurbaşkanı Habib Burgiba’nın Mustafa Kemal’i örnek aldığını söylerler. Bu sevgi ve hayranlığın yanında Türkiye ve Türkler hakkında yeterli ve sağlıklı bilgiye sahip olmadıklarını da biraz konuşmakla anlamak mümkündür. Çünkü ders kitaplarında M. Kemal’in Türkiye’yi Arap dünyasından ayırıp batılılaştırdığını ve alfabemizi değiştirdiğini okuyorlar. Bunu bizim dinimizi ve dilimizi değiştirdiğimiz şeklinde anlıyorlar. Bu sebeple olsa gerek bazen Türk olduğumuzu söylediğimiz zaman Müslüman olup olmadığımızı soruyorlar.

Tunusluların zenginleri genellikle turist olarak Batıyı ziyaret ederlerken, ona tabakanın içinde yaygın bir şekilde İstanbul’u ziyaret etme özlemi bulunmaktadır. Çoğunlukla bir hafta on günlük turistik ziyaret için İstanbul’a gelen Tunuslular başta elbise üzere bavulla taşınabilecek eşyalarla geri dönmektedirler. Hatta küçük çapta bavul ticareti yapanlarda vardır.

¹ Bu makale, **CÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sayı:1, Sivas 1996, ss.143-148’de yayımlanmıştır.

² www.mehmetzekiaydin.com Email: mehmetzekiaydin@gmail.com

İmkânını zorlayarak İstanbul'a evlilik öncesi alışverişe gelenler az değildir. Bunun Türkiye'de Tunus'a göre ucuz ve kaliteli mal bulunabilmesinin yanında Türkiye sevgisinden de kaynaklandığı söylenebilir. Özellikle bayanlar elbiselerinin İstanbul malı olduğunu övünerek söylüyorlar. İstanbul'a gelenler çok kısa bir süre için gelmeleri ve Laleli gibi her çeşit insanın bulunduğu ve Türkiye'nin genelini temsil etmeyeceğini düşündüğüm semtlerde kalmalarından olsa gerek pekte olumlu olmayan bir imajla dönmektedirler. Buna bazı dükkân sahiplerinin olumsuz davranışlarını da ilave edince durum pek hoş olmamaktadır.

SİYASİ ve EKONOMİK DURUM

Tunus tarihi, Berberiler, Kartacalılar, Romalılarından sonra Arapların buraları fethederek halkın Müslüman olmasıyla İslam tarihinin bir parçası olmuştur. Osmanlıların hâkimiyeti 1574'te başlamış ve 1881'de Fransızların hakimiyeti ile son bulmuştur. Tunus'un Fransızlara karşı ilk gösterileri 1938'de başlamış ve 1957'de tam bağımsızlıklarını elde etmişlerdir. Tunus'un kurtuluşunda önemli rol oynayan Habib Bungiba Fransa'da Hukuk öğrenimi görmüş bir avukattır. Daha sonra Cumhurbaşkanı olan Burgiba 1987'ye kadar bu görevde kalmış ve 1987'de şimdiki Cumhurbaşkanı Zeynel- Abidin bin Ali göreve gelmiştir. Tunus 1983 yılında çok partili sisteme resmen geçmiştir. Son 1994 seçimlerinde iktidardaki Demokratik İlkeler Partisi oyların tamamına yakınına alarak başarısının devamını sağlamıştır.

Bugünkü Tunus'un 162.155 km² yüzölçümüne ve 1994 sayımına göre 8.735.000 nüfusa sahiptir. Ekonomik olarak kısmi bir devletçilikten liberal ekonomiye geçiş çalışmalarına devam edilmektedir. Bu amaçla özelleştirmeye ve özel sektöre destek çalışmalarına hız verilmiştir. Ancak devlet halen ekmek, süt, yağ, makarna gibi temel gıda maddelerini desteklemeye devam etmekte olup bunların fiyatları uzun yıllardır aynı kalmaktadır. Nitekim 1984 yılında temel gıda maddelerine yapılan zamlar çok büyük ayaklanmalara sebep olduğu için hükümet tarafından geri alınmıştır. Türkiye'ye göre temel gıda maddeleri, hurma ve taksit ücretleri dışında genel olarak hayat pahalıdır. Tunus petrol ihraç eden bir ülke değildir.

Tunus'un en önemli gelir kaynağı turizmdir, Ülkeye sırasıyla Almanlar, Fransızlar, İtalyan ve İngilizler başta olmak üzere en çok Avrupalılar gelmektedirler. 1993 yılında 447.830 Alman, 676.873 Cezayirli, 538.487 Libyalı, 10.894 Amerikalı ve 18.536 Türk ülkeye giriş yapmıştır. Turizmin en büyük gelir kaynağı olmasından ve birazda yabancı hayranlığından olsa gerek yabancıya sevgi aşırı denecek ölçüdedir. Yabancı her şeyi yapabilir. Bu arada Arapça öğrenmek için gelen yabancı sayısı da epeyce vardır. Turizm gelirlerinin yanında gübre, zeytinyağı, burma gibi mallar ihraç edilirken aşağı yukarı her tür mamul ve yan mamul mal ithal edilmektedir. Son yıllarda hükümet yerli sanayiinin kurulması için çaba sarf etmektedir. Türkiye'den ise başta otomobil yedek parçaları olmak üzere birçok ürün Tunus'a gelmektedir.

Fakat bu oran çok rahat bir şekilde artırılabilir. Şu anda Tunus birçok mali Avrupa ülkelerinden satın almaktadır. Tunus'un Türkiye açısından ekonomik iş birliği yapmak için çok uygun bir ülke olduğunu düşünüyorum.

Tunuslular enflasyonu pek bilmiyorlar. Çünkü Enflasyon yıllık %2-3 oranında seyretmektedir. Para birimi bir Tunus Dinarı yaklaşık bir ABD Dolarına eşittir.

DİNİ HAYAT

Dini hayatı açıklamaya Fransızca öğretmeni bir Fransızın sözü ile başlamak istiyorum. "Tunus'ta din sadece bir gelenek olarak yaşanmaktadır." Yani dini emirler adeta bir gelenek olarak kabul edilmiş, böylece hayatın içine girmiştir. Ayrıca bu durum dini emirlerin çok fazla dikkate alınmaması şeklinde de kendisini gösteriyor. Mesela, Türkiye'de Kur'an'a ab destsiz dokunmak veya birisi tarafından sesli olarak okunduğunda dinlememek çok büyük bir saygısızlık olarak kabul edilirken Tunus'ta aynı durumu göremiyoruz. Konuya bir başka örnek verirsem belki ne demek istediğim daha net anlaşılabilir. Bizde mektuba besmele ve hamdele ile başlamak dini bir tavidir. Ancak Tunus'ta bu bir adettir. Bununla birlikte bazı olayları yorumlamakta oldukça zordur. Yine bizde genellikle hacca gidip gelen ve yaşlanan insanlar sakal bırakırlar. Bunun tersi bazen yadırganabilir. Orada ise sakallı insana rastlamak çok zordur. Bu girişten sonra bizden farklı bazı dini tavırlara göz atabiliriz.

Tunus halkının çoğunluğu Maliki mezhebine bağlıdır. Malikilere göre öğle namazının geç kılınması daha makbuldür. Bu sebeple camiler ikindi namazına yarım saat kala açılır, 540 dakika beklenir öğle namazının farzı cemaatle kılınır, hemen arkasından camiler akşam namazına 5-10 dakika kalana kadar kapatılır. Öğle namazının geç kılınmasının bir sebebi de sıcak hava olsa gerektir, Özellikle yazın öğle vakti sıcakta dışarıda gezmek ve camide kalabalık bir şekilde bulunmak oldukça sıkıcıdır. Akşamla yatsı arasında da camilerin çoğu kapatılır. Camilerin bu şekilde kapalı tutulmasının sebebini daha önce camilerde gerçekleşen bazı anarşik olaylar olarak açıklıyorlar. Aynı gerekçe ile üniversitelerdeki ve öğrenci yurtlarındaki mescitlerde kapatılmıştır. Namaz vakitlerine iyi dikkat etmezseniz camilerin kapalı olduğu sıralarda namaz kılacak bir yer bulamayabilirsiniz, Bununla beraber Devlet Radyo ve Televizyonu'nda ezanlar anında (hatta haberler ve futbol maçlarının arasında bile) okunmaktadır. Aynı şekilde cuma namazı ve hutbesi radyo ve TV'den naklen verilmekte, radyo ve TV Kur'an-ı Kerim'le açılıp kapanmaktadır. Bunlara Cumhurbaşkanı'nın halka radyo ve TV'den yaptığı konuşmalara besmele, hamdele ve salvele ile başladığını da ilave edelim.

Cuma namazı her camide öğle ile ikindi arasında değişik zamanlarda kılınmaktadır. Namaz öncesi bazen Kur'an okunurken bizde olduğu gibi vaaz olayı yoktur. Ancak hutbeler yarım ile bir saat arasında devam etmektedir. Tunus merkezinde bulunan Zeytuniye Camisinde

cuma namazı ikindiye yaklaşık 1.5-2 saat önce başlar namazın bitiminden sonra isteyen cemaat topluca Kur'an okur ve zikir yapar. Caminin bir kenarına toplanan istekliler bilenler ezbere bilmeyenler yüzünden kendilerine mahsus bir makamla (bir kaç kelimedede bir ara vererek) Yasin, Mülk, İhlas, Felak, Nas, Fatiha, Elif Lam, Mim, Ayetel-Kürsi, Haşr Suresinin son iki ayeti ve Esmaul-Husna topluca, yüksek sesle okunmaktadır. Bu "Ya Latif" zikri Tunus'ta zikrin adıdır. Nasıl bizde "Hu" çekmek deyimi vardır, orada da "Ya Latif" çekmek yaygındır. Bu "Ya Latif" zikri her fırsatta başta sabah namazlarından sonra veya tarikatların zikirlerinde de temel zikirdir. Bir kaç defa Tunuslu arkadaşlara şakayla sordum; "Allah'ın 99 ismi var. Niçin bunu seçtiniz?" "Latif" kelimesi Tunus'ta çok yumuşak ve latif anlamında kullanılmaktadır. Genel olarak Tunuslu insanlar çok yumuşak yapılı insanlardır. Bir örnek olsun diye şunu söyleyebilirim. Halkın en sık kullandıkları sözlerin başında "Semahni" (özür dilerim) ve "Ayışık" (sağol) kelimesi gelmektedir. Bu konuda mübalağa etmiyorum. Bu açık bir şekilde dikkatimizi çekiyor. Acaba diyorum insanların dini anlamalarında yaşadıkları hayat bu kadar etkili mi olmaktadır? Tunus'ta özellikle cuma namazı olmak üzere kadınlarda cemaate devam etmektedirler.

Camilerde çoğunlukla hasır sergisi bulunmaktadır. Camilerin temiz olması ve pis koku olmaması da dikkat çekicidir. Ben bunu özellikle çorap giyilmemesine, hasırların koku tutmamasına ve temizliğe dikkat edilmesine bağlıyorum.

Camilerin minareleri bizdeki gibi yuvarlak değil, dört köşe biçimdedir. Tunus'ta bazı camilerde özel minber şekli var. Minber cuma günleri dışarı çıkıyor. Daha sonra kible yönünde içeri çekiliyor. Yine birçok camide kible yönünde imam ve müezzinler için odalar ile çocukların Kur'an okumaları için yerler bulunmaktadır.

Tunus'ta imamlar da dahil olmak üzere Kur'an-ı tecvitle ve güzel bir sesle okuyana pek rastlayamıyoruz. Buna ezanlarda dahil. Bu sebeple olsa gerek camilerde ezanlar ve Kur'an çoğunlukla kasetten verilmektedir. Dini musiki pek gelişmiş değildir. Dini musiki diye bizdeki gibi özel bir çalışma pek göze çarpmıyor. Sadece bazı erkek ve kadın sanatçılar dini muhtevalı "ibtihalat" denilen şarkılar söylüyorlar.

Ramazan ayında çoğunluğun oruca saygılı olduğunu söyleyebiliriz. Teravih namazları genellikle 20 rekat olarak camilerde hatimle kılınmaktadır. Tunus'ta farklı olarak Ramazan gecelerinde şehir merkezinde çok çeşitli törenlerin yapıldığını görüyoruz. Tunusluların anlattığına göre törenler daha önceleri çok daha uzun zaman gece yaralarına ve çok şatafatlı şekilde yapılmakta imiş.

Tunus'ta bir kaç yıl önce kurulan Din İşleri Başkanlığı bulunmaktadır. Bakanlığa bağlı bir Tunus Müftüsü bulunmakta olup bayramların ilan edilmesini ve camilerdeki ibadet işlerinin

düzenlenmesini sağlamaktadır.

Ülkede Şazeli Tarikatının zikir faaliyetleri yaygın bir şekilde camilerde ve evlerde devam etmektedir. Bunun dışında da bayram ve mübarek gecelerde devlet tarafından düzenlenen dini törenler dışında dini bir çalışmaya rastlamak mümkün değildir. Konuyu şöyle tamamlayalım. Tunuslular birbirleri ile karşılaştıklarında “selamün aleyküm” yerine “selam” demekle yetinmiyorlar.

EĞİTİM ÖĞRETİM

Tunus hükümeti eğitim ve kültüre çok önem vermekte ve bütçenin yaklaşık üçte birlik gibi büyük bir bölümünü bunlara ayırmaktadır. Temel eğitim 6-16 yaş arası 9 yıl olup 1991 yılından bu yana mecburidir. Daha sonraki lise ise 4 yıldır. Lisenin sonunda Fransız eğitim sistemine benzer bir şekilde bir bitirme sınavı (Bakalorya) yapılmaktadır. Öğrenci bu sınavda aldığı puana göre üniversitelere kaydolmaktadır. Bu sınava sadece iki defa girilebilmektedir. Üniversiteler 2 ile 6 yıl arasında değişen lisans öğretimi yapmaktadırlar.

Üniversitelerde 1994 yılında toplam 102.791 öğrenciye karşılık 5979 öğretim üyesi görev yapmaktadır. 1983 yılında üniversitede okullaşma oranı **0/07.5** iken 1994'te **0/01** 1.2 olmuş ve 2001 yılında %1 5'e çıkması hedeflenmektedir. Baş şehir Tunus'ta 4 ile Sus ve Faks şehirlerinde 1'er olmak üzere toplam 6 üniversite bulunmaktadır.

DİL EĞİTİMİ

Tunus'un resmi dili Arapça ve Fransız'cadır. Resmi yazışmalarda her ikisi de kullanılmaktadır. Tunuslular ana dili olarak Arapça'nın “Darice” denilen lehçesini konuşmaktadırlar. Bu lehçeye Berberice, Fransızca, Türkçe, İspanyolca ve İtalyanca'dan birçok kelime girmiştir. Özellikle teknik kelimelerin tamamına yakını Fransızca'dır. Halk sokakta ve evinde bu Lehçeyi kullanmakta ve çocuk böylece okula haşlamaktadır. Okulda “Fusha” denilen yazı Arapça'sını öğrenmeye başlamaktadır. İlkokul 3. sınıftan itibaren de haftada on saat olmak üzere Fransızca öğrenmeye başlamaktadır. Ortaokul, Lise ve Üniversitede yabancı dil olarak ta İngilizce, Almanca, İtalyanca ve İspanyolca dillerinden birisi okunmaktadır. Fransızca Tunus'ta ikinci dildir. Bizim Türk olduğumuzu öğrenince ilk sorulan sorulardan birisi ikinci dilimizin ne olduğudur. İkinci bir dilimizin olmadığını açıklamak çok zor olmaktadır. Aynı soru Afrikalı öğrencilere de sorulmaktadır. Onlara ikinci dil ile yabancı dil arasındaki farkı açıklamakta zorlanıyoruz. Onlara göre herkesin ikinci ‘dili olmak zorundadır. Tunuslu tek tük gencin dışında kendi arasında Fransızca konuştuklarını göremiyoruz. Ancak bir yabancıyla çok rahat konuşmaktadırlar. Fransızca ikinci dil olarak böyle kullanılırken, diğer dillerin öğretimi konusunda da oldukça başarılı olduklarını söylememiz gerekmektedir. Tunuslular yabancı dil öğrenmeye çok meraklıdırlar. Yukarıda saydığımız dillerin yanında Rus Kültür Merkezi'nde

Rusça kurslarına da hayli ilgi vardır. Maalesef Türk Kültür Merkezi yoktur. Üniversite de Türkçe öğreten bir Türk öğretim üyesi bulunmaktadır. Ancak bu isteklere yeterli olmamaktadır. Başkent Tunus'ta Burgiba Yaşayan Diller Enstitüsü'nde başta Arapça olmak üzere diğer dillerde başarılı bir şekilde öğretilmektedir. Daha önce Tunus ve Türk Hükümetleri arasında yapılan anlaşmada bu Enstitü de Türkçe kursunun verilmesi ve üniversitelerde daha fazla Türkçe hocasının bulunmasına karar verilmiş olmasına rağmen bir türlü (her nedense) Türkiye hoca göndermemektedir. Burgiba Enstitüsü Arapça öğretiminde modern dil öğretim yöntemlerini kullanarak başarılı bir öğretim vermektedir. Bu sebepten dünyanın her tarafından bir çok öğrenci buraya Arapça öğrenmeye gelmektedir. Enstitüde yazın Temmuz ayında 5 haftalık hızlandırılmış Arapça kurslarına ilgi ise çok daha fazla olmaktadır. Yazın havanın çok sıcak olmasına rağmen bir çok yabancı 2-3 defa buraya gelmekte 5 hafta hem Arapça kursuna devam etmekte hem de tatil yapmaktadır.

Tunus'ta Fransız TV 2 kanalı ve İtalya'nın bir kanalı seyredilmektedir. Birisi paralı şifreli yayın yapan özel, diğeri devlete ait Arapça yayın yapan 2 TV kanalı bulunmaktadır. Ayrıca zenginler çanak anten ile uydu yayınlarını izleyebilmektedir. Fransız TV 2 kanalı devlet tarafından kontrol edilmekte olup haber saatlerinde Tunus haberleri verilmektedir. Ayrıca Fransız filmlerinde bulunan bazı açık-saçık sahnelere de anında müdahale edilerek ekranda o sahne geçinceye kadar yeşil bir görüntü verilmektedir.

İlkokulda bütün dersler Arapça verilirken, ortaokul ve lisede Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji ve Teknik dersler Fransızca olarak yapılmaktadır. Hükümet bunlarında Arapça verilmesi için çaba sarf etmesine rağmen bu dersleri Arapça okutacak öğretmenlerin yetişmemiş olmasından dolayı Fransızca yapılmaya devam edilmektedir. Üniversitelerde ise Fen ve Teknik Öğretimin tamamı, sosyal bilimlerinde çoğunluğu yine Fransızca yapılmaktadır. Bu konuda öğretim üyeleri arasında farklı görüşler olduğu söylenebilir. Bir kısmı Arapça'nın bir bilim dalı olarak yeterli olmadığını söylemektedir. Ben bunun kendilerinin Arapça bir öğretim yapamayacak olmasından kaynaklandığını zannediyorum.

DİN EĞİTİMİ

Din Eğitimi ilkokulda 3. sınıftan itibaren içinde Kur'an öğretiminin de bulunduğu "Terbiyetü'l-İslamiyye=İslam Terbiyesi" adlı haftalık 2 saatlik dersle başlamaktadır. Bu ders lisede "İslam Düşüncesi" adını almakta ve lise sonuna kadar devam etmektedir. Bunların yanında tek tük bazı camilerde Kur'an Kursları'nın verildiği de görülmektedir. Ortaokul ve lise seviyesinde bizde olduğu gibi bağımsız din öğretimi veren bir okul bulunmamaktadır. Bugün için camilerde görev yapan imamların nereden mezun oldukları belli değildir.

Üniversite seviyesinde öğretim yapan Zeytuniye Üniversitesine bağlı üç İlahiyat

Fakültesi bulunmaktadır. Bu fakültelerin isimleri “Şeriat”, “Usuli d-Din” ve “Hadaratül-İslamiye (İslam Medeniyeti)” dir. Bu fakülteler arasında program açısından fazla bir fark bulunmamakla beraber ayrı idari bir yapıları vardır. Zeytuniye Üniversitesi’ nin temeli çok eski tarihlerde yapılan ve halen cami olarak kullanılan Zeytuniye Camisinde yapılan eğitime dayanmaktadır. Zeytuniye Camisinde eğitim her seviyede yapılıyor. Din görevlisi ihtiyacını karşılayorken daha sonra Tunus Üniversitesi bünyesine alınarak sadece İlahiyat Fakültesi seviyesinde din eğitimi vermeye başlamıştır. Bugün ise Zeytuniye Üniversitesi adı ile müstakil bir üniversite olup sadece üç tane İlahiyat Fakültesi ile öğretimine devam etmektedir. Zeytuniye Üniversitesine bağlı İlahiyat Fakültelerine öğrenciler lise sonunda girdikleri bitirme sınavı sonucuna göre girmektedirler. Mezunları ancak okullarda öğretmenlik yapabilirler. Ancak kadroların azlığı sebebiyle mezunlarının çalışma sahası oldukça azdır. Buda okula kaliteli öğrenci akışını önlemektedir. İlahiyat fakültelerinde öğretim dört yıl olup mezunlar yüksek lisans ve doktora öğrenimini mezuniyet derecelerine göre devam edebilirler. Zeytuniye’de bizden farklı “Kadaya Fikri’l-İslam elMuasır” adlı çağımız İslam düşüncesinin anlatıldığı bir ders ile “İstişrak” adlı müsteşriklerin çalışmalarının ele alındığı iki ders okutulmaktadır. Fakültelerde Kur’an’ın güzel okunması üzerinde fazla durulmamaktadır.

Tunus’ta üniversitelerin diğer bölümlerinde olduğu gibi İlahiyat Fakülteleri’nde de özellikle Afrikalı öğrenciler olmak üzere çok sayıda yabancı öğrenci lisans ve lisans üstü seviyesinde öğrenim görmektedirler. 19944995 öğretim yılında ise toplam 4 adet Türk öğrenci bulunmakta idi. Bu yıl bir arkadaşımız da Yüksek Lisans öğrenimine başlamıştır.

Tunus üniversitelerinde bizden farklı olan bir kaç noktaya temas etmek istiyorum. Üniversitelerde asistan veya araştırma görevlisi statüsünde eleman bulunmamaktadır. Ancak yüksek lisans ve doktora öğrencilerine 140 Dinar aylık burs verilmektedir. Yine bu öğrenciler yurtlarda kalabilirler. Tunus’ta normal bir memurun maaşı 200 dinar dolayındadır. İlk ve orta dereceli okul öğretmenleri 3 00-400 Dinar, üniversite hocaları ise 1000 Dinar dolaylarında maaş almaktadırlar. Üniversite hocaları için bizde olduğu gibi fakültelerde birer oda bulunmamaktadır. Bir tane öğretim üyeleri odası ile bazı fakültelerde bölüm odaları vardır. Öğretim üyeleri derslerini verir giderler. Ancak öğretim üyeleri ve lisansüstü öğrenciler için ayrı kütüphaneler ile çalışma odaları vardır. Üniversitelerde dikkat çeken bir önemli değişik uygulama da yapılan vize ve final sınavlarında sorulan soru şeklidir. Sorular ezbere dayanan bilgiler yerine yoruma ve açıklamaya dayanan 2-3 sorudan ibarettir. Bu öğrenimin ezbercilikten kurtulması açısından çok iyi olmakla beraber öğretim üyesinin değerlendirmesinde subjektif davranması sonucunu da getirebilmektedir. Üniversitelerde kız öğrenciler için başörtüsünün yasak olduğunu ifade ederek bu bölümü bitirelim.

SOSYAL ve KÜLTÜREL HAYAT

Tunus halkı sosyal hayat yönünden Batılılaşmayı hedef almış ve bu yolda ilerlemektedir. Bu hedef Fransızların ülkeyi terk edip bağımsızlığın elde edilmesiyle Habib Burgiba tarafından başlatılmıştır. Bununla ilgili en önemli örnek kadınlara verilen aşırı özgürlüktür. Bundan bazıları övünçle, bazıları da şikayetle bahsediyorlar. On sekiz yaşına kadar sıkı bir aile terbiyesi içinde olan gençler daha sonra serbest kalmakta ve her istediğini yapabilmektedir. Burada bize göre kadın-erkek ilişkilerinin çok rahat olduğunu söyleyebiliriz. Başkent Tunus'ta evlenme yaşı ortalama olarak 30 yaşın üzerindedir denilebilir. Boşanma oranı ise çok fazladır. Bunun en önemli sebebi ekonomik sıkıntıdır. Tunuslular modernleşmeyi isterken bizim gibi geleneksel kıyafetlerini tamamen atmamışlardır. Erkekler resmi dairelerde takım elbise giyerken işten sonra milli kıyafetini giyebilmektedir. Kadınların kıyafetinde ise iki alternatif vardır. Ya geleneksel "Sifsari" adı verilen krem renginde çarşafa benzer örtü ya da başı açık batı giyimidir. Bizde olduğu gibi başörtülü olarak gezmek pek mümkün değildir. Konuya oldukça yardımcı olmaktadır.

Tunus'ta sevindirici olan bir şey de alkollü içki ve uyuşturucu kullanımının fazla yaygın olmamasıdır. Gençler başta olmak üzere erkeklerin önemli eğlence alanı futboldur. Bütün 3. dünya ülkeleri gibi burada da futbola büyük rağbet vardır. Ancak şunu söylemek gerekirse devlet spor tesisi yapımına önem vermektedir. Örneğin taşradaki bir ilçe de yüzme havuzuna rastlayabiliyoruz.

Kültürel hayata gelince, tek kelime ile çok canlı bir kültürel hayat gözümüze çarpmaktadır. Sinemalar, tiyatrolar, film ve video kulüpleri, gençlik merkezleri her yerde çok canlı bir şekilde çalışmaktadırlar. Konferanslar, seminerler, toplantılar, müzik ve şiir geceleri çok yaygın ve sık olarak yapılmaktadır. Tunus'ta müzeler de çok ve düzenlidir. Yılda bir kere uluslararası olmak üzere bir Kaç defa kitap fuarı düzenlenmektedir. Ayrıca uluslararası ve yerli birçok konuda fuarlar çok sık bir şekilde düzenlenmektedir. Kütüphanelerinde çok iyi hizmet verdiklerini görüyoruz. Kütüphaneler pazar günü dahil her gün açıktır ve ilgi oldukça fazladır. Devlet de bu Kültürel hayata ait son olarak müzik konusuna temas etmek istiyorum. Tunuslular müziği ve özellikle de neşeli, hareketli müziği çok seviyorlar. İlkokuldan itibaren iyi bir müzik eğitimi alıyorlar. Kendilerinin ifadesiyle Türk müziği olan müzikleri batı müziğine göre oldukça çok dinlenilmektedir. Çok az diyebileceğimiz bir gençlik dışında batı müziğine fazla rağbet yoktur. Sanat alanındaki çalışmalar sadece müzikle kalmamakta resim, süsleme ve el sanatları gibi diğer sanat dallarına da önem verilmektedir.